

Lekarze białostoccy

w okresach: międzywojennym i powojennym

Urodził się w Brześciu nad Bugiem. Jego ojcem był Wincenty, a matką Leonia z domu Ginalska. Ożenił się z Ewą Hermanowicz (ur. w 1892 r.), z którą miał syna Waleriana (1915 – 1922) i córkę Irenę (ur. w 1917 r.).

Szkołę średnią ukończył w Homlu i w 1901 r. rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W 1903 r., wraz z innymi studentami, został aresztowany i był więziony w Cytadeli Warszawskiej. Studia medyczne ukończył w 1909 r. na Uniwersytecie Moskiewskim. Po uzyskaniu dyplomu przez rok był zatrudniony na statku handlowym jako lekarz okrętowy.

W latach 1911 – 1914 pracował kolejno w sanatorium dla nerwowo chorych w Aninie pod Warszawą, w Karolinie koło Grodziska i w szpitalu dla psychicznie chorych w Drewnicy. Ponadto, utrzymywał stały kontakt z Oddziałem Psychiatrycznym Szpitala im. Dzieciątka Jezus w Warszawie.

Podczas I wojny światowej został zmobilizowany do armii carskiej. Był naczelnym lekarzem pułku. W 1917 r. powołano go na stanowisko ordynatora, a następnie dyrektora szpitala dla psychicznie chorych pod Samarą.

Wrócił do kraju w roku 1921 i został ordynatorem w Państwowym Szpitalu dla Psychicznie Chorych w Tworkach. W 1927 r. zorganizował pierwszą w Warszawie Poradnię Odwykową i początkowo nią kierował. W 1928 r., na zlecenie Zarządu Warszawskiego Towarzystwa Pomocy Lekarskiej i Opieki dla Nerwowo i Psychicznie Chorych, prowadził przez pewien czas Szpital Psychiatryczny w Drewnicy.

W 1931 r. w wyniku konkursu został lekarzem naczelnym (dyrektorem) Białostockiego Wojewódzkiego Szpitala dla Psychicznie i Nerwowo Chorych w Choroszczy. Szpital ten, otwarty w 1930 r., był wówczas w stadium rozbudowy, finansowa-

Stanisław Deresz
(1882 – 1940)

nej i prowadzonej przez Białostocki Związek Międzykomunalny dla Założenia i Utrzymania Wojewódzkiego Zakładu Psychiatrycznego. Doktor S. Deresz, z racji swojej funkcji, brał czynny udział w tym ogromnym przedsięwzięciu. Niewątpliwie jego głos był istotny, a często nawet decydujący w ustalaniu koncepcji adaptacyjnej pofabrycznych budynków dla potrzeb szpitala psychiatrycznego.

W 1932 r. wprowadził i realizował tzw. przyszpitalną opiekę domową, która umożliwiała terapię około 350 chorych, zamieszkujących osiedla blisko szpitala. Tę formę leczenia stosowano tylko w szpitalu w Choroszczy. Zorganizowanie jej było na terenie województwa nową i cenną inicjatywą, zarówno dla chorych jak i opiekunów.

Obok pracy szpitalnej, dr Deresz uczestniczył w działalności Polskiego Zrzeszenia Lekarzy Województwa Białostockiego. Od 1932 r. był członkiem zarządu tego związku. Raz w roku zebrania PZL odbywały się na terenie szpitala w Choroszczy. Łącznie, dr S. Deresz wygłosił na nich sześć referatów, w których

mówił o opiece nad umysłowo chorymi, o opiece pozazakładowej nad psychicznie i nerwowo chorymi, o szpitalu w Choroszczy jako ośrodku higieny psychicznej, o zadaniach współczesnego zakładu psychiatrycznego. Referaty te były drukowane w „Polskiej Gazecie Lekarskiej” i „Roczniku Psychiatrycznym”. Ponadto, dr Deresz włączył się do pracy w Polskim Towarzystwie Eugenicznym, którego profil i działalność zawodowo były mu chyba najbliższe. Współpracował tam z dr. Janem Walewskim (prezesem) w zakresie walki z alkoholizmem. W 1932 r. i 1939 r. był gospodarzem XII i XIX Zjazdu Naukowego Psychiatrów Polskich.

Doktor Deresz był współautorem i organizatorem Towarzystwa Opieki nad Psychicznie Chorymi, które wspomagało prowadzenie przychodni dla psychicznie chorych. Zorganizowali ją lekarze szpitala w Choroszczy i bezpłatnie pełnili w niej dyżury. Celem towarzystwa było otwarcie podobnych przychodni w innych województwach, będących członkami Związku Międzykomunalnego. Było to znaczne ułatwienie przy kontynuacji leczenia pacjentów wypisanych ze szpitala. Mimo licznych osiągnięć organizacyjnych, szpital pod kierownictwem S. Deresza borykał się z dużymi trudnościami finansowymi. Powiaty, które zobowiązały się do opłacenia leczenia pacjentów z ich terenów, nie wywiązywały się ze swych obowiązków. Uciekano się więc do tak drastycznych środków, jak odsyłanie chorych tym gminom, które zalegały notorycznie z opłatami. W ten sposób doszło do kolizji z prawem, a dyrektor szpitala trafił na ławę oskarżonych. Sąd Okręgowy w Białymstoku w 1935 r. skazał dr. S. Deresza na karę 6 miesięcy więzienia z zawieszeniem wykonania wyroku na 2 lata. W jego obronie stanęło Polskie Zrzeszenie Lekarzy

Stanisław Deresz wręcza nagrodę za osiągnięcia sportowe.

↔ *cd. ze str. 25*

Województwa Białostockiego, które „wyraziło ubolewania, iż z powodu braku odpowiednich przepisów regulujących opiekę nad umysłowo chorymi, został zasądzony lekarz, który położył tyle zasług około opieki nad umysłowo chorymi i na niwie społecznej”. Wyrok został uchylony przez wyższą instancję, ale odstąpił brak odpowiednich zapisów prawnych w kwestii opieki nad psychicznie chorymi w Polsce.

Sytuacja finansowa poprawiła się nieco po przystąpieniu do związku w 1936 r. województwa warszawskiego. Stworzono wówczas Warszawsko-Białostocki Międzykomunalny Związek.

W 1936 r. dr S. Deresz został prezesem Polskiego Towarzystwa Eugenicznego i funkcję tę pełnił do wybuchu II wojny światowej.

W maju 1939 r., przed zbliżającym się XIX Zjazdem Naukowym Psychiatrów Polskich, przystąpił do wydawa-

nia wewnątrzszpitalnej gazety „Czasopismo Szpitala w Choroszczycy”.

Był człowiekiem bardzo pracowitym, odważnym, o głębokiej etyce, ale równocześnie bezkompromisowym.

W końcu września 1939 r., po wkroczeniu wojsk sowieckich, dr S. Deresz nadal pełnił funkcję naczelnego lekarza szpitala. Nie opuścił Choroszczycy i nie zostawił chorych, mimo że go do tego namawiano. W listopadzie został aresztowany przez NKWD. Długo nic nie wiadano

o jego losie. Ktoś go podobno spotkał w więzieniu w Grodnie. Dr Walerian Terajewicz – przed wojną pracownik Szpitala Psychiatrycznego w Choroszczycy, a w czasie wojny lekarz Szpitala Wojennego Nr 7 Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie – spotkał w Kazachstanie mieszkańca kolonii Trypucie (powiat Białystok), który oświadczył, że „przebywał wspólnie z dr Dereszem Stanisławem i zeznał, że dr Deresz zmarł w więzieniu dnia 28. I. 1940 r.”. Na tej podstawie Urząd Stanu Cywilnego w Białymstoku w dniu 2. 08. 1963 r. wystawił odpis skrócony aktu zgonu.

W dowód uznania za zasługi, jakie dr S. Deresz wniósł w rozwój Szpitala Psychiatrycznego w Choroszczycy, w 1948 r. Oddział Neurologiczny nazwano jego imieniem. Od 1995 r. również Samodzielny Publiczny Psychiatryczny Zakład Opieki Zdrowotnej nosi imię dr. Stanisława Deresza.

Podczas ogólnopolskiej konferencji „Psychiatria w XXI wieku”, połączonej z obchodami 80-lecia Szpitala Psychiatrycznego w Choroszczycy, w dniu 4. 11. 2010 r. odsłonięto tablicę pamiątkową, poświęconą dr. Stanisławowi Dereszowi. Znajduje się ona przed nowo rozbudowanym Oddziałem Neurologii i nową Izbą Przyjęć.

Mieczysław Sopek

Dr n. med., były wieloletni pracownik Zakładu Anatomii Prawidłowej UMB.

Magdalena Szkudlarek

Dr n. med., adiunkt Zakładu Anatomii Prawidłowej UMB.

Ku czci dr. Stanisława Deresza.